

آسیب شناسی خانواده

موضوع : آسیب های فرزندان تک سرپرست حاصل طلاق

چکیده :

خانواده کوچکترین واحد اجتماعی است که فروپاشی آن تنها بر زوجین اثر نمی گذارد . مشکلات کوتاه مدت و دراز مدتی که بعد از طالق والدین گریبان گیر کودکان می شود گاهی جبران ناپذیر است. این اثرات به قدری گسترده است که برخی پژوهشگران معتقدند کودکان بیشتر از والدین متضرر می شوند. براساس نظریه نظام ها هر تغییری که برای یکی از اعضای خانواده رخ دهد بر تمامی اعضای خانواده اثر می گذارد. فرزند تک والد، ناخواسته درگیر تضادهایی می گردد که نه توان درک آن را دارد و نه تاب کنار آمدن با آن هارا . آسیب های طلاق والدین در این کودکان به شکل مشکلات سلامتی، روانی و اجتماعی نمود پیدا می کند به طوری که اختلالات شخصیت ، سوء تغذیه ، بیماری های جسمی و رفتارهای بزهکارانه در فرزندان تک والد بیشتر از کودکان در خانواده های دو والد است . عدم سازگاری کودکان با طلاق والدینشان می تواند اثرات زیان بار و مخربی روی کارکرد روانشناختی- اجتماعی و حتی وضعیت جسمانی آنها بگذارد.

تاثیر طلاق بر فرزندان از نگرانی اصلی زوج هایی است که قصد طلاق دارند. طلاق والدین یکی از استرس زاترین اتفاقات در زندگی کودکان است و فقط مرگ یکی از والدین از لحاظ میزان استرسی که به کودک وارد می کند، بالاتر از طلاق قرار می گیرد.

کلید واژه :

تک سرپرست، طلاق، روانشناختی

مقدمه :

بررسی مسئله طلاق و عوامل مؤثر بر آن ازجمله موضوعاتی است که در دهه‌های اخیر ذهن جامعه علمی و به‌ویژه اندیشمندان اجتماعی را بسیار به خود مشغول کرده است. می‌توان گفت کمتر پدیده اجتماعی به پیچیدگی طلاق است. طلاق در ابعاد گوناگون تأثیر فزاینده‌ای بر زندگی انسان‌ها می‌گذارد.

تبیین مسئله :

خانواده لحاظ قدمت بهترین جهان شمول ترین نهاد اجتماعی است صاحب نظران معتقدند در خانواده از نخستین نظام های نهادی عمومی و جهانی است که برای رفع نیازمندی های حیاتی و عاطفی انسان و بقایی جامعه ضرورت تام دارد روابط مناسب در جامعه بر اساس روابط مناسب در خانواده شکل می گیرد و هر اندازه روابط درون خانواده مناسب تر باشد خانواده و به تبع آن جامعه از ثبات و استحکام بیشتری برخوردار است هیچ جامعه ای بدون داشتن خانواده های سالم نمی تواند ادعای سلامت کند و هیچ چیز از آسیب های اجتماعی بی تأثیر از خانواده پدید نیامدند یکی از مهمترین آسیب های خانواده طلاق است اما آمار رسمی طلاق به طور کامل نشان دهنده میزان ناکامی همسران در زندگی زناشویی نیست زیرا در کنار آن آماری بزرگتر به طلاق های عاطفی اختصاص دارد یعنی به زندگی های خاموش و خانواده های توخالی که زن و مرد در کنار هم به سردی زندگی می کنند ولی تقاضای طلاق قانونی نمی کند در واقع برخی از ازدواج ها که با طلاق پایان می یابند به ازدواج های تو خالی تبدیل می شوند که فاقد عشق و مصاحبت و دوستی هستند و همسران فقط با جریان زندگی خانوادگی پیش می روند و زمان را سپری می کند ریشه بسیاری از آسیب های اجتماعی و مشکلات سلامت جامعه را به نوعی ارتباط تنگاتنگ با کارکرد عدم سلامت نهاد خانواده باید دانست تعارض شخصیت افراد اختلال در رفتارهای فردی و اجتماعی جرم ویژه و گریز از مدرسه و خانه خشونت اعتیاد های مدرن و سنتی خودکشی و طلاق بیماری های اخلاقی و رفتار های ناسالم جنسی و غیره ویژه در فضای ناسالم و آشفته فرهنگی من تربیتی خانواده دارد که بررسی آسیب شناسی خانواده های ایرانی نشان می دهد که دو عامل فقر فرهنگی تربیتی و فقر معیشتی منشاء بسیاری از مشکلات و بحران ها و انتقال های خانوادگی می شود یکی از مهمترین آسیب های خانوادگی طلاق است کارشناسان بر این باورند که فرآیند طلاق در اکثر این این سیر را طی می کند

اختلافات جزئی ، تکرار اختلافات جزئی و جدی شدن آنها، جدایی یا بی میلی یکی از زوجین به طرف مقابل، قهرهای طولانی و تکرار آن، خستگی زوجین از قهرها و درگیری، طلاق عاطفی و طلاق قانونی .

با توجه به تحقیقات انجام شده، عدم سازگاری کودکان با طلاق والدین شان می تواند اثرات زیانبار و مخربی روی کارکرد روان شناختی و حتی وضعیت جسمانی آن ها داشته باشد ، هرچند طلاق والدین همیشه منجر به بروز مشکلات عاطفی و رفتاری در فرزندان نمی گردد، اما یقیناً تبعات منفی طلاق بیش از جنبه های مثبت آن است .

مطالعات نشان می دهد که کودکان خانواده های مطلقه نسبت به کودکان خانواده های عادی، دارای مشکلات عاطفی، رفتاری و تحصیلی بیشتری هستند و از سلامت روانی کمتری برخوردارند . همچنین آن ها موفقیت های تحصیلی کمتری کسب می کنند، ناسازگاری های روان شناختی بیشتری از خود بروز می دهند و عزت نفس پایین و مشکلات اجتماعی بیشتری دارند . مطالعات مختلف نشان داده است که این بچه ها نسبت به سایر بچه های هم سن و سال خود از لحاظ اجتماعی، عاطفی و تحصیلی در رتبه پایین تري قرار می گیرند.

بررسی نتایج يك مطالعه فراتحلیلی نشان داد که کودکان خانواده های طلاق از مشکلات عاطفی و رفتاری بیشتری برخوردارند هم چنین تحقیقات نشان می دهد که میزان رشد عاطفی و اجتماعی کودکانی که در خانواده های طلاق بزرگ می شوند، معمولاً در مقایسه با سایر کودکانی که در خانواده های عادی رشد می کنند، کمتر است. کودکان اغلب احساس گناه می کنند و گرفتار این باور نادرست هستند که به گونه ای عامل طلاق بوده اند و یا می توانستند فرزند بهتری باشند و با پادرمیانی ، جلوی طلاق را بگیرند . آن ها فکر می کنند که نه فقط علت طلاق والدینشان بوده اند، بلکه تنها دلیل ادامه دعوای پدر و مادرشان نیز هستند .

کودکان در هر سنی که باشند به محض جدایی والدین شان سه سؤال به طور ناخودآگاه در ذهنشان شکل می گیرد «: آیا من باعث این جدایی شده ام؟ چه کسی از من مراقبت خواهد کرد؟ آیا مرا نیز رها خواهند کرد؟ . » یکی از متعارف ترین احساس هایی که فرزندان در نتیجه جدایی و طلاق پدر و مادرشان تجربه می کنند، احساس تنهایی و متفاوت بودن از کودکان دیگر است. بنابراین یکی از اهداف مداخلاتی که در این زمینه برای این دسته از کودکان صورت می گیرد کمک به آن ها جهت اصلاح درك شان نسبت به طلاق والدین و شناسایی احساسات منفی ناشی از آن است . هرچند واکنش اکثر کودکان نسبت به طلاق والدین بر اساس سطح

رشدی شان متفاوت است ، اما واکنش معمول بیشتر کودکان در سنین مختلف نسبت به طلاق و جدایی والدین، به قرار زیر است:

1. کودکان پیش دبستانی و نوزادان :

در مقایسه با کودکان سنین بالاتر، این کودکان آسیب پذیری بیشتری در مقابل طرد شدن از سوی والد یا مراقب محبوب خود دارند و واکنش شدیدی نسبت به طلاق و جدایی والدین از خود نشان می دهند.

2. کودکان سنین مدرسه (6 تا 11 سال) :

اگرچه معنا و مفهوم طلاق و جدایی را درک می کنند، اما با این حال از این امر رنج می کشند. از آنجایی که کودک آن در این سن بیشتر خودمحور هستند، در نتیجه خود را مسبب و مسئول اتفاقات رخ داده مربوط به طلاق والدین می دانند

3. نونهالان (12 تا 14 سال) :

آنها درک واقعگرایانه تری از طلاق دارند، اما با این وجود هنوز قادر نیستند با هر آنچه تجربه می کنند، از لحاظ عاطفی کنار آیند و واکنش معمول آن ها در این سن نسبت به طلاق والدین ؛ اضطراب، نگرانی و بی اعتمادی است .

4. نوجوانان (15 تا 18 سال) :

معمولاً در برابر جدایی والدینشان با خشم و واکنش نشان می دهند.

عوامل مختلفی می تواند بر سازگاری کودکان با طلاق والدی نشان تأثیرگذار باشد که عبارتند از :

1. سن کودک هنگام وقوع طلاق

کودکان سنین پایین تر به دلیل آن که دارای مهارت های کلامی و شناختی محدودتری هستند و از طرفی وابستگی بیشتری به والدینشان دارند تا حدودی آسیب بیشتری از این امر می بینند و سازگاری با طلاق برای شان دشوارتر است.

2. جنسیت کودک

تحقیقات نشان داده است که دختران در مقایسه با پسران، با طلاق والدین شان بهتر سازگار می شوند.

این عوامل در زمان وقوع طلاق، ثابت و غیرقابل تغییر هستند اما عوامل دیگری وجود دارند که قابل کنترل و اصلاح می باشند. نظیر:

1. کارکرد خانواده :

مطالعات نشان داده است که کیفیت رابطه والد - کودک می تواند بر میزان سازگاری کودک پس از طلاق والدین تأثیرگذار باشد.

راهکار:

شکی نیست که طلاق بر کودکان تأثیرات مخربی می گذارد؛ اما رفتار زوجین قبل و بعد و در جریان طلاق می تواند این اثرات منفی را هم در زمان حال و هم در آینده ی فرزندان کاهش دهد. در این بخش سعی می کنیم راه حل هایی ارائه دهیم که تأثیر طلاق بر فرزندان شما را به حداقل برساند و به آنها کمک کند تا سازگاری بیشتری با طلاق شما پیدا کنند.

در ادامه با اقداماتی که به کاهش آثار طلاق بر کودک کمک می کند اشاره می کنیم.

1. برای کاهش تأثیر طلاق بر فرزندان سعی کنید کنترل زندگی

تان را در دست داشته باشید

بهترین عاملی که چگونگی سازگاری کودکان را با طلاق می سنجد، نحوه ی واکنش والدین آنها با طلاق است، فرزندان به دقت شما را زیر نظر می گیرد تا ببیند چگونه روزها، هفته ها و ماه های پیش رو را پشت سر می گذارید. برای ایجاد سازگاری بهتر، می توانید رژیم غذایی مناسبی را داشته باشید و برای مقابله با استرس های طلاق ورزش کنید. برای خود گروهی حمایتی تشکیل دهید و در صورتی که به مشاوره نیاز داشتید حتماً این کار را انجام دهید.

هر اندازه بیشتر از خود مراقبت کنید بهتر می توانید از کودک خود نیز مراقبت کنید.

2. درباره تأثیر طلاق بر فرزندان مطالعه و مشاوره داشته

باشید.

تحقیقات مختلف در مورد نحوه ی کنار آمدن بچه ها با مسئله ی طلاق، نتایج کاملاً متفاوتی را ارائه کرده اند، در نتیجه نمی توان پیش بینی کرد فرزند شما چه طور با این مسئله برخورد خواهد کرد.

نباید این نکته را فراموش کنید که طلاق، از لحاظ عاطفی فرزندان را تحت تأثیر قرار می دهد. در مورد تأثیرات نامطلوب طلاق مطالعه کنید و از افراد متخصصان در خواست کمک کنید.

3. قبل و بعد از طلاق فرزندان را در مرکز توجه قرار دهید

نهایت تلاش خود را بکنید تا در مقابل فرزندان از هرگونه مشاجره بپرهیزید. دعوا و زد و خورد ها یکی از دلایلی است که باعث می شود طلاق نزد کودک، تلخ و نامطلوب جلوه کند.

با خودتان عهد ببندید - حتی اگر این عهد یک طرفه باشد - که نزد فرزندان درباره همسران بد گویی نکنید، این به این معنی نیست که باید یک چهره ی غیر واقعی از طرف مقابلتان بسازید بلکه به این معنی است که حقایق را ببینید و قضاوت های شخصی را کنار بگذارید، به علاوه از فرزندتان به عنوان رابط برای اینکه رفتاری های مالی و سایر مشکلاتتان را به گوش همسر قبلی تان برسانید، استفاده نکنید.

سعی کنید متمدن باشید؛ چون شما هرگونه احساسی نسبت به همسر سابقتان داشته باشید بالأخره او پدر یا مادر فرزندان است.

4. برنامه ریزی کنید تا در یک زمان و مکان مناسب در باره طلاق با فرزندان صحبت کنید

به محض اینکه تصمیم به جدایی یا طلاق گرفتید برای در جریان قرار دادن کودک، برنامه ریزی کنید، قبل از اینکه خودش از تغییری که قرار است روی دهد بویی ببرد، سعی کنید در مراحل اولیه ی تصمیم گیری، او را نیز در جریان قرار دهید. با همسران درباره ی اینکه چگونه مسئله را مطرح کنید، صحبت کنید، این کار را باید هر دو با هم انجام دهید و همه ی فرزندان هم باید هم زمان از این ماجرا آگاهی پیدا کنند.

5. نگرانی های فرزندان درباره طلاق را پیش بینی کنید

کمی وقت بگذارید تا نگرانی های فرزند خود را پیش بینی کنید - مهم نیست که این نگرانی ها چه قدر جزئی باشند - به طوری که وقتی تصمیم خود را اعلام کردید، بتوانید برای آن ها جوابی داشته باشید، این امر باعث می شود که به مقدار زیادی از اضطراب کودک کاسته شود.

نگرانی های عمده ای که معمولاً کودکان در این باره دارند عبارت است از:

• محل زندگی:

از این به بعد (من، مامان، بابا، خواهر و برادر هایم) کجا زندگی می کنیم؟ آیا من دو خانه ی متفاوت و جدا خواهم داشت؟ آیا باید از این خانه برم؟ آیا باید طرف یکی (مامان یا

بابا) را بگیرم؟ آیا باید به دادگاه بیام؟ آیا از این به بعد بابا را می بینم؟ آیا می توانم با مامان صحبت کنم؟

• **خواهر و برادرها :**

آیا همه ی ما پیش هم زندگی می کنیم؟ آیا بچه های نامادری ام، خواهر و برادرهای من می شوند؟

• **تعطیلات :**

آیا هنگام تعطیلات یا جشن تولدم دوباره با هم خواهیم بود؟ باید به خانه ی چه کسی بروم؟

• **مدرسه :**

آیا باید به مدرسه ی جدیدی بروم؟ چه وقت مدرسه ام را تغییر می دهم؟ چه کسی برگه های امتحانی ام را امضا می کند و یا چه کسی در جلسه انجمن اولیا و مربیان شرکت خواهد کرد؟ چه کسی با معلم در تماس خواهد بود؟

• **مراقبت :**

اگر مریض شوم چه کسی از من مراقبت خواهد کرد؟ چه کسی غذا و پوشاک مرا تأمین خواهد کرد؟

• **فعالیت ها :**

آیا می توانم برنامه ها و فعالیت های سابقم را ادامه دهم؟ (به کلاس موسیقی بروم، به مدرسه فوتبال بروم) چطور می توانم به تمرینات و کلاس پیانو ادامه دهم؟

• **همسالان :**

آیا باز هم دوستانم را خواهم دید؟ چگونه جواب سؤالات آن ها را بدهم؟ آیا اصلاً آن ها من را می پذیرند؟

• **والدین :**

آیا پدر جدیدی خواهم داشت؟ آیا آن زن با ما زندگی خواهد کرد و مامان من خواهد شد؟

6. ارتباط با پدر بزرگ ها و مادر بزرگ ها تاثیر طلاق بر

فرزندان را کاهش می دهد.

طی پژوهشی بلند مدت که ۲۵ سال به طول انجامید، ثابت شد که حمایت ها و دلگرمی های پدر بزرگ ها و مادر بزرگ ها از عوامل مهمی است که باعث سازگاری بیشتر کودکان، قبل و بعد و در طول طلاق می شود و از اثرات نامطلوب آن می کاهد.

به آن ها اطلاع دهید که چه اتفاقی قرار است روی دهد و بگویید به خاطر فرزندانتان به کمک آن ها نیاز دارید.

7. شرایط قابل پیش بینی تاثیر طلاق بر فرزندان را کاهش می

دهد.

ایجاد محیطی امن و راحت برای زندگی کودک پس از طلاق، بسیار حائز اهمیت است. جایی که قرار است شما و فرزندتان زندگی کنید، اشیایی را که برای او آشنا و جذاب هستند، قرار دهید. مثلاً یک چراغ اتاق خواب یا یک صندلی از خانه قبلی.

در صورتی که فرزندتان قرار است هم در خانه ی شما و هم در خانه ی همسر سابقتان زندگی کند، سعی کنید در هر دو خانه وسایلی که کودک، آن ها را دوست دارد، وجود داشته باشند تا در هر دو محیط احساس راحتی و آرامش کند.

کودکان بزرگتر باید مطمئن شوند که در هر دو خانه برای نگهداری کتاب، انجام تکالیف درسی، ورزش کردن و نگهداری آلات موسیقی و وسایل مورد نیاز خود فضای لازم را دارند

بحث و نتیجه گیری

طلاق یکی از پدیده های اجتماعی است که بر روی سایر پدیده ها و عوامل جامعه تاثیر مخرب و غیر قابل جبران و جای نگذارد با استناد به نتایج برخی تحقیقات علمی می توان اصطلاحی که در بروز آسیب های اجتماعی موثر ترین عوامل عوامل طلاق است.

تاثیر طلاق بر کودکان انکارناپذیر است؛ بسیاری از کودکان در سراسر جهان به دلیل طلاق و جدایی والدین تحت فشار و تخریب روانی هستند، که می تواند باعث بروز مشکلاتی چون افسردگی، مشکلات تحصیلی (نمرات پایین و ترک تحصیل) و رفتارهای مخرب (مانند خشونت، اضطراب، و حتی مصرف مواد) شود. فارغ از سن و جنسیت فرزندان، تجربه ی طلاق والدین می تواند برای هر کودکی گیج کننده و ویرانگر باشد. کودکان معمولاً در پذیرفتن اتفاقاتی که شاهد آن هستند با مشکلات زیادی رو به رو می شوند؛ حضور نداشتن یکی از والدین و قطع شدن ارتباط بین پدر و مادر برای کودکان غیر قابل درک بوده و کودکان معمولاً مجبور می شوند که به رفت و آمد بین خانه پدر و مادر یا حتی حضور ناپدری و نامادری در زندگی خود عادت کنند. در واقع تجربه حضور نداشتن یکی از والدین در خانه یا حتی تجربه تنها بودن در خانه می تواند تعریف کاملاً جدید و دشواری از مفهوم خانواده به کودک بدهد.

منابع :

1. Islami M, Haj Hosseini M, Ajee J. Hope in the attitude of single parents: divorce children. *New Educ Thoughts*. 2017;13(2):25-52
2. Hossein Y, Hamed M. Issues and Interventions of Children of Divorce in Iran: A Meta-analysis of Articles. *J Woman Fam Stud*-91 : (2) 3; 2015 . 120
3. Xu Y, Lin L, Yang L, Zhou L, Tao Y, Chen W, et al. Personality Disorder and Perceived Parenting in Chinese Students of Divorced and Intact Families. *Fam J*. 2015;24(1):70-6. doi1066480715618652/10.1177 :
4. Ntoimo LF, Odimegwu CO. Health effects of single motherhood on children in sub-Saharan Africa: a cross-sectional study. *BMC Public Health*. 2014;14:1145. doi: 10.1186/1471-2458-14-1145 pmid: 253737
5. Behere AP, Basnet P, Campbell P. Effects of Family Structure on Mental Health of Children: A Preliminary Study. *Indian J Psychol Med*. 2017;39(4):457-63. doi: 10.4103/0253-7176.211767 pmid: 28852240
6. Singh A, Kiran U. Effect of single parent family on child delinquency. *Int J Sci Re*. 2014;3(9):866-8
7. مقاله فرا تحلیل انجام شده در حوزه طلاق در ایران نوشته علی اصغر فیروزجائیان گلوگاه ، حسین صادقی و ... ؛ مهر 1397
8. مقاله اثر بخشی آموزش تعامل والد کودک و آموزش فرزندپروری به شیوه آدلر-درایکورس بر بهبود کیفیت رابطه والد کودک در کودکان طلاق نوشته صفدر رستمی، حسن توزنده جانی و حمید نجات ؛ پاییز 1398
9. مقاله بررسی آسیب شناختی طلاق عاطفی از دید زنان و پیامد های آن بر فرزندان ساکن در شهرک بعثت شهرستان ماهشهر نوشته اسحق ارجمند سیاه پوش و ندا پیرامون ؛ تابستان 1393
10. مقاله واکاوی آسیب های خانواده های مادر سرپرست : یک پژوهش کیفی نوشته محمود روغنچی ، عذرا اعتمادی و ... ؛ پاییز 1396